

En thylandsk høvdings sidste hvilested

ANNE-LOUISE HAACK OLSEN

For 3.000 år siden, i midten af bronzealderen, lå der ved Egshvile mellem Nors Sø og Vandet Sø i den nordlige del af Thy, to gravhøje. De lå på en bakketop, så tæt op ad hinanden, at deres højfod stødte sammen, men alligevel gik den nordligste af højene lidt ned ad siden på den nordvendte skråning.

Højene lå ikke alene - næsten lige meget i hvilken retning man så, men især mod syd og sydvest, lå andre høje enkeltvis eller i grupper, der synede vidt i det åbne landskab. Ingen kunne være i tvivl om, at her fandtes et rigt og blomstrende samfund, hvor man brugte mange ressourcer på at skabe mindesmærker over udvalgte afdøde og samtidig gøre opmærksom på, hvad man selv kunne præstere.

Senere stødte flyvesandet, der kom fra vest, en tunge ind mellem de to søer og dækkede flere gravhøje og megen frugtbar landbrugsjord, men nåede dog ikke helt ind til vore to høje. De blev liggende, mens det samfund, de tilhørte, udvikledes og ændredes, og de lå der stadig længe efter, at ethvert minde om de gravlagte var forsvundet. I stedet blev gravhøje nu betragtet som hjemsted for trolde, nisser og skatte - det sidste ikke helt uden bund i virkeligheden, som vi senere skal se.

I forbindelse med den store omlægning af landbruget, der begyndte i slutningen af 1700-tallet, måtte mange fortidsminder bukke under for kravet om mere landbrugsjord, og en dag kom turen til den nordligste af de to høje. Den blev indlemmet i marken, mens den sydligste høj fik lov at blive liggende. Måske var den med sine 18 m i diameter og 4 m i højden lidt for stor en mundfuld.

Fig. 1: Før udgravningen – en samling store, flade sten på marken. (Jens-H. Bech foto).

Den nordligste høj var dog ikke helt udslettet - den kunne stadig ses som en bule i marken, og ingen havde endnu forstyrret gravfreden.

Imidlertid arbejdede ploven sig støt og roligt nedad, trukket af stadig større og kraftigere traktorer, og en dag skete det: Plovskæret stødte mod en sten. Den var så stor, at den måtte graves op, og det viste sig da, at der var tre

store og flere mindre sten. De blev efterladt til senere afhentning, og arbejdet gik videre. Lidt senere, en af de første dage i 1989, så en forbipasserende det klassiske syn: En samling store, flade sten på toppen af en overpløjet gravhøj, (fig. 1).

Han kontaktede straks museet i Thisted, og en arkæolog kom ud og tog stenene i øjesyn. Det var helt klart, at der var tale om dæksten, der havde ligget over en kiste fra oldtiden, og alt tydede på, at indholdet måtte være intakt.

Fig. 2: På udgravningens anden dag – en stor, flot stenkiste. Inden i kisten kan man ane træskeden. (Jens-H. Bech foto).

Det var derfor med en vis spænding, vi gik i gang med udgravningen en smuk martsdag et par måneder senere.¹⁾ Efter nogle timers ihærdig indsats med skovl og graveske lå der en stor, flot stenkiste, helt uberørt bortset fra de manglende dæksten (fig. 2). Kisten målte indvendig 1,4 x 0,5 m, d.v.s. under normal mandslængde. Siderne var sat af store sten og alle mellemrum omhyggeligt tætnede med gult ler og mindre paksten. Takket være denne omhu havde kisten været næsten jordfri - kun et få cm tykt sandlag dækkede bunden, og i midten manglede det helt. Nu var kisterummet fyldt med indstyrtet jord fra marken, som måtte renses ud, før vi kunne se, om der var tale om en nitte eller den store gevinst.

Det blev det sidste. En lille, grøn prik kom til syne - så var der altså bronze i graven. Snart var det meste af en velbevaret bøjlenål afdækket, den havde i sin tid holdt den afdødes dragt sammen. Nu kom der minsandten også træ - et langt stykke, uden tvivl en sværdskede.

Et par bronzepletter ud for hver ende viste, hvor henholdsvis fæstet og dopskoen befandt sig, og minesøgerens langtrukne tone afslørede sværdbladets forløb inden i skeden. Dette her var mere, end vi kunne

¹ Udgravningen fandt sted på en mark tilhørende gdr. Åge Nielsen, Spangbergsvej, Thisted. Åge Nielsen og hans familie takkes for stor imødekommenhed under udgravningsarbejdet.

klare på forsvarlig vis midt på den åbne mark. Sværdet, bøjlenålen og den omgivende fyld blev støbt ind i paraffin og som en stor blok løftet op og bragt til Viborg Amts Konserveringsværksted i Skive.

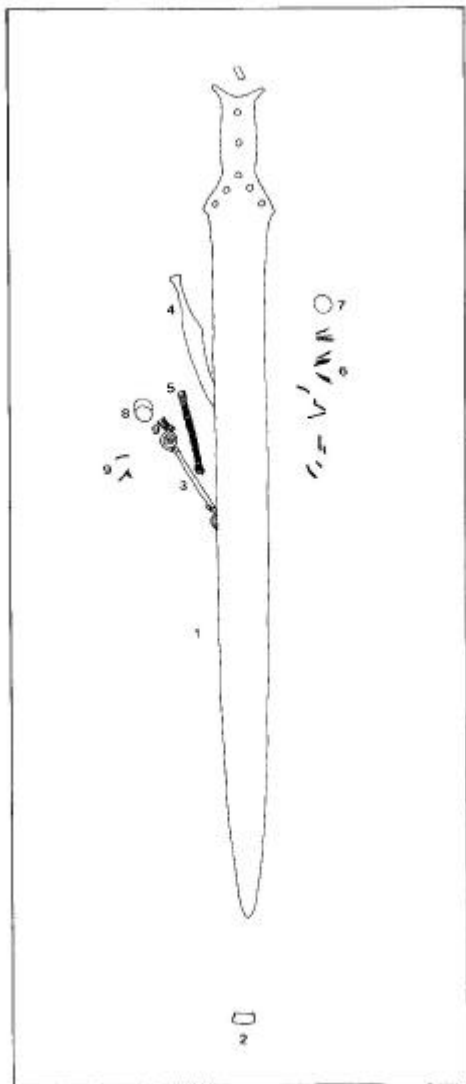

Fig. 3: Tegning af genstandene i den optagne paraffinklump, efter røntgenfoto. 1. Sværd, 61 cm langt. 2. Dopsko. 3. Bøjlenål. 4. Kniv. 5. Stor guldspiral. 6. 15 små guldspiraler. 7. Ornamenteret dobbeltknop. 8. Uornamenteret dobbeltknop. 9. 6 små bronzespiraler. (Tegning: Ove Madsen).

Vi kunne se, at gravens bund oprindeligt havde været belagt med ca. 4 cm ral. Her oven på var der lagt en dyngede brændte knogler - de eneste rester af den afdøde. Undersøgelsen på konserveringsværkstedet viste senere, at knoglerne havde været pakket ind i et stykke skind eller lignende. Oven på knoglerne havde man derefter lagt den døde sværd og det øvrige gravgods.

Nu kunne vi kun gå og vente spændt på, hvad der ville komme for dagen, når paraffinklumpen blev taget under behandling. Heldigvis kunne der meget hurtigt tages et røntgenbillede af hele klumpen, der viste sig at rumme et af de rigeste mandsudstyr fra Thylands bronzealder.

Omstående tegning er tegnet efter røntgenbilledet, hvor kun metalgenstande er synlige, (fig. 3). Træskeden og andre ting af organisk materiale kan derfor ikke ses.

Derimod ses selve sværdet - et 61 cm langt, såkaldt grebtungesværd af bronze. Fæstet er beklædt med træ, som holdes fast af bronzenagler. At dopskoen, som har siddet nederst på skeden, ligger så langt fra sværdspidsen,

Fig. 4: Paraffinklumpen med indhold. (Ove Madsen foto).

skyldes, at skeden er forlænget, nærmest som en lille stang, så sværdet kommer til at se længere ud. Det ses også ved de andre sværdskeder fra denne tid.

Liggende lidt ind over sværdet ligger bøjlenålen. Den har en fint riflet bøjle og spiraloprullede ender, og konstruktionen har været som en moderne sikkerhedsnål, men uden fjederkraft. Parallelt med bøjlenålen ses en lille bronzekniv, og imellem dem en 10 cm lang spiral af guldtråd, vægt ca. 10 g. Guldspiralen trækker hele udstyret op i særklasse. At den vidner om velstand og høj status, er sikkert, men hvilken funktion, den har haft, er ikke let at sige. Måske har den været trukket på en rem eller en snor.

Der var imidlertid mere guld i graven. På den modsatte side af sværdet ses 15 små guldspiraler, ca. 1,4 cm lange. De ligger systematisk ordnet 3 og 3, og man kan tænke sig, at de har været syet på et underlag. Dette kunne også spores - sammen med spiralerne fandt konservatoren rester af organisk materiale, antagelig en læderstrimmel. Sammen med den dobbeltknop, der ses i forlængelse af guldspiralerne, giver det hele pludselig mening.

Dobbeltknapper, af form nærmest som en moderne mancheknap, blev brugt til at holde to læderremme sammen - det, vi har her, må være et guldprydet bælte, måske sværdbæltet.

På den anden side af sværdet ses endnu en dobbeltknap, men hvor den første har et fint stjernemønster, er denne uden udsmykning. Der fandtes også 6 små spiraler, men denne gang af bronze. Her er måske den mere beskedne ende af bæltet, hvor der ikke har været brug for - eller råd til - den helt dyre udsmykning. Man mindes fra sin barndoms læsning Porthos, der kun havde råd til at få guldbroderi på forsiden af sit sværdgehæng og derfor måtte gå rundt med en stor kappe og lade som om han var forkølet. Ligesom den brave musketér har vores bronzealdermand utvivlsomt også været glad for ydre pragt, men hans guldprydede bælte har sikkert også været et værdighedstegn, der viste, at her var en mand, der indtog en høj position i samfundet. På denne tid er samfundsudviklingen på et niveau, hvor vi kan tale om egentlige høvdinge, og det er sikkert en af dem, hvis sidste hvilested, vi her har fundet.

Der kendes mange veludstyrede bronzealdergrave fra Thy, og sværd og bøjlenåle m.m. er ikke ualmindelige. Faktisk er kombinationen af sværd, en eller to dobbeltknapper og en nål så typisk, at man næsten kan tale om et standard krigerudstyr. Guld derimod findes kun i et mindre antal grave fra denne tid, og der er næppe tvivl om, at vi her har at gøre med samfundets øverste lag. Fra de berømte egekistefund kender vi eksempler på gravgaver af en speciel og usædvanlig karakter, som må formodes at kendetegne særlig betydningsfulde personer - klapstole af træ med odderskindssæde f.eks. Til denne gruppe kan man vist roligt regne et guldprydet sværdbælte, specielt når det findes sammen med et så rigt udstyr som her.

Lader man fantasien spille, kan man næsten ikke undgå at tænke på senere tiders guldtressede uniformer, men Egshvilemandens bælte er indtil nu ret enestående blandt danske bronzealderfund,²) og længere end til at konstatere, at vi her har at gøre med en stormand, er det næppe forsvareligt at gå.

Det der begyndte som en samling sten på marken blev således til Egshvilehøvdingens sidste hvilested. Dermed er historien imidlertid ikke slut. Stenkisten er nemlig ikke den eneste grav i højen, ikke engang den første. Af jordlagene i udgravningsfeltets vægge kunne vi se, at stenkisten var nedsat i den nordøstlige side af lille gravhøj. Denne høj var ca. 10 m i diameter og antagelig 1-2 m høj. Efter at stenkisten var lukket og tætnet med ler, blev der over det hele lagt et 1 m tykt lag af græstørv, så hele højen nu blev 13 m i diameter. På denne måde er næsten alle de store gravhøje fra oldtiden opbygget, og nogle kan rumme både 5 og 6 grave med hver sin tilhørende udvidelse af højen. Vores høj ser dog ud til kun at have haft 2 faser, men i det mindste én grav må der endnu være tilbage - den grav, der var anledning til, at den første høj blev rejst. Det kunne være meget spændende at se, hvem der her er bisat - er det endnu en høvding, måske vor høvdings far eller bedstefar, en af slægtens kvinder eller måske et barn? Vi håber at få svar på det til efteråret, hvor der efter alt at dømme skulle blive mulighed for endnu et kig ned i højen. Måske kan der blive mere at læse om Egshvilehøjen i et kommende nummer af årbogen.

LITTERATUR:

Aner og Kersten: Ältere Bronzezeit bd.7, nr.3487.

H. C. Broholm: Danmarks Bronzealder bd. 2, nr. 169.

(Kilde: Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1989, side 87-92).

---

² Kun et enkelt sted i landet kendes et nogenlunde tilsvarende fund. Det er et gammelt fund fra Nystrup sogn, Haderslev Amt, hvor der i en grav fra samme tid og med et udstyr, der ligner Egshvilegravens meget, fandtes 37 små guldspiraler, 0,6 cm lange, liggende på en sten. Man har ment, at de har været snoet om frynser af skind eller tøj, men måske har de i virkeligheden været syet på ligesom i vores fund. I de andre tilfælde, hvor der er fundet små guldspiraler af samme type, er der kun tale om en enkelt eller ganske få stykker.